

Mariana Vidrașcu

— roman —

CAPITOLUL I.

I.

Cu inima strinsă îmi aduc aminte de cel mai îndepărtat trecut al vieții mele. Cînd lumina lumii mi-a pătruns întâiu în suflet, eram mică și slăbuță, și singurele ființe care umblau în juru-mi cu ochi calzi și cu vorbe blajine erau două bătrine: mama Tica și mama Eți, — amîndouă călugărițe în mănăstirea Varatic. Acolo zice-că am venit și eu pe lume, în locuri așa de frumoase, care mi-au fost așa de dragi; dar nici pe tatăl meu nu l-am cunoscut, nici mama nu mi-a încălzit, în cele dintăiu zile ale lumii mele, c'o vorbă moale ori c'un cîntec de leagăn, sfioasa copilărie.

Despre tatăl meu am auzit puține lucruri. A fost un biet om nenorocit și pătimaș. Sărăcit cu totul de împrejurări, nu l-au lăsat alții să moară de foame și i-au dat o slujbă mică, l-au făcut administratorul mănăstirii unde m'am născut. După nașterea mea, care a fost mi se pare fără noroc, altă pacoste s'a abătut asupra capului său: a căzut bolnav și a zăcut multă vreme în spital. După ce s'a ridicat pe picioare, slab și amărit, a lăsat și nevastă și copil și a pornit în lume după noroc; dar norocul e pasere rară și un an încheiat, cit a alergat tatăl meu după dînsa, ea nu s'a coborît din negurile-î nestrăbătute. Și după anul acela omul a căzut la pragul bătrînelor care veghiau asupra mea. A venit și a plecat: nimeni n'a vrut să mai primescă o ruină de om care nu mai avea nimic de nădăjduit de la viață. S'a dus în lumea largă, s'a prăpădit, — și din înfățișarea lui nimic nu mi-a rămas la vîrsta acia fragedă, abia doi ani, în 1877. Totuși mai

tirziü, în anii de tăcere și melancolie, veneau din necunoscut, poate din noaptea în care bietul tata era cufundat, veneau peste sufletul meu adieri nedeslușite, ceva trist, ceva duios, ca un miros de flori de pe morminte.

Maică-mea rămasă așa, fără nimic de care să se apuce cu mâna și în sarcina a două bătrîne sărace, sfătuită de unii și de alții, hotărî să se ducă la Iași, să învețe și să se facă moașă.

Ea plecă în adevăr,—și eu rămăsei între bătrînele mele, în chiliile așa de curate, mobilate așa de simplu, pline totdeauna de miros de flori și de raze de soare strecurate printre perdelele lăsate, în grădinița plină de flori felurite, între ochii blajini, în cîntecele melodioase ale clopoteilor mănăstirii. Icoanele din odaia mare erau ceva neînchipuit de frumos și de minunat: în fața lor stam ceasuri întregi, le priveam cu ochii duși. În cămară, era o ladă mare înflorită, plină de cărți vechi. Mă strecuram acolo, ridicam capacul, și începeam să răsfoesc filele îngălbenite între scoarțe tari. Inghiteam pulbera care acoperea chipurile sfinților și mult îmi plăcea mai ales mirosul, mirosul acela deosebit al cărților vechi, uitate în sipelele lor ca'n sicriuri.—Dormeam într'un pat larg, aproape de o ferestruică prin care se zăreau, dimineța, așa de limpede, depărtările învăluite ca'n aburi. Mama Țica sta la capul meu, mama Eți la picioare, și seara, cu ochii la icoane și la candela cu luminiță fină, după ce rosteam încet *Miluște-mă Dumnezeule!*, mă culcam cu fața 'n sus, cu plapoma pînă la bărbie, și cu ochii mari, cu ochii duși, ascultam glasurile domoale care-mi povesteau despre viețile sfinților și despre minunile Maicei Domnului. Ascultam, și de multe ori îmi închipuiam că și mamele mele așa de cernite și așa de bune sînt niște sfinte trimise de Maica-Domnului la mine. Dar ele nu erau sfinte, ele singure spuneau că-s niște biete păcătoase care se vor duce în focul nestîns.

«De ce să vă duceti în focul nestîns? am întrebat eu încet, într'un rînd, seara.

— Așa vrea Dumnezeu! » îmi răspunse plecîndu-se asupra mea, c'o sărutare, mama Eți.

Da, atunci nu mi puteam face nici-o idee bună despre acest Dumnezeu care hotărî astfel sfîrșitul unor mame așa de duioase. Stam și mă gîndeam și'n cugetul meu înălțam o dorință spre Maica-Domnului, care știe să aline toate durerile din valea aceasta a plîngerii.

Vara ne culcam în cerdac, mă încîntau vibrațiile armoni-

oase ale clopotelor în amurg și adormeam în lumina mare a lunii, care umplea noaptea pînă în depărtări adînci. Tăceri nesfîrșite învăluiau biserica înaltă ca o fantasmă nelămurită, plopii care se ridicau prin picla ușoară a nopții ca alte turnuri de mănăstire, chiliile din preajmă, livezile mirositoare, pînă'n taina codrului de brad din munte,—și o melodie ușoară, ușoară cobora une ori în această tăcere, o adiere de bucurie depărtat, în munți, cine știe unde, ca o chemare duioasă a unui suflet nevăzut.

Din zilele acestea limpezii mă zmulse o scrisoare. Mama, pe care o uitasem, dorea să mă vadă,—și mama Țica, care era mai curajoasă, mă așeză într'o căruță, și pornirăm. La Iași am găzduit la moșu-Hasnaș care era îngrijitorul spitalului de la Galata. Acolo am văzut pe mama, m'am uitat mult, cu oarecare sfială la dînsa și aveam, simțeam în mine o ciudată dorință ca să fug de ea, nu simțeam la apropierea ei nici-o tresărire de dragoste. Era acolo vuet mare, erau risete multe, care nu se mai sfîrșeau și care răneau urechia mea obișnuită cu vorbe șoptite și cu tăceri lungi. Mă simțeam neconținut zguduită din creștet în tălpi, aveam aceiași simțire, aceiași tremurare de inimă ca la izbucnirea tunetului. Și poate din această pricină m'am îmbolnăvit. Repede s'au aplecat asupra mea fețele multor doctori cari furnicaui pe-acolo, prin lungi coridoare,—și de-bună-samă că ei au hotărit să fîu trimisă îndărăt la mănăstirea Varaticului. Numai aerul și îngrijirea de-acolo puteau să-mi facă bine. Eu simțeam aceasta și o doream din tot sufletul: înaintea de plecare toată lumea mă căuta nebună și nu mă mai găsea. Mă socoteau rătăcită. Și cătră seară dădură peste mine: eram ingenunchiată în biserica cetățuei și mă rugam la Dumnezeu și mai ales la Maica-Domnului să mă ducă îndărăt la bătrînele mele pe care le iubeam așa de mult.

Multă vreme după întimplarea aceasta nu cred să fi trecut. Mama își sfîrși învățătura și fu numită moașă în tirgul Costești; și chiar în iarna anului aceluia veni la noi, la Varatic, ca să petreacă sărbătorile Crăciunului. Și parcă acum văd înaintea ochilor o icoană, așa de bine mi-aduc aminte de figura rumână, zîmbitoare, oarecum îngrijită, a mamei și de chipurile bătrinelor mele, privind-o cu luare-aminte. Tustrele stau pe pat aproape de sobă, în căldura odăii, cu capetele apropiate, și mama vorbește repede, repede, cu foc, cu glas în șoptă,—iar eu nu pot pricepe un singur cuvînt, Mă uitam cu ochii mari la aceia care zicecă era maica-mea și numai de uu lucru îmi părea bine, că

era foarte frumoasă, mi se părea că întrece chiar pe maica Olimpiă, care era călugărița cea mai frumoasă din mănăstirea noastră.

Și cum stăteau ele și vorbeau așa, cum mă uitam eu uimită, deodată se deschise ușa și intră un om uriaș, c'un buchet mare-mare în mână. O frică strașnică îmi cuprinsese inima: mă gindeam la toți preoții noștri pintecoși, cari slujeau la biserică, și străinul mi se părea mai mare, de două ori mai mare decît toți. Și era urit, cu mustați dese și c'o blană mare care-i acoperea bărbia. Și florile pe care le ținea strîns în mână mi se păreau ceva absolut neînțeles. Flori în timpul ernii niciodată nu erau în grădinița noastră. Mama Eți îmi spusese că omătul adoarme florile în vremea ernii, le adoarme și le invălește pînă'n primăvară, ca să nu le fie frig. De unde avea dar străinul flori? Și cum mă uitam spăimîntată la așa namilă, deodată se pleacă, mă cuprinde, mă ridică pînă la obrazul lui roșcovan și mă sărută. Incepu a mă sbate și a țipa. El incepu a rîde, îmi puse o portocală în mână și-mi dădu drumul. Arunca portocala și în fundul odăii, în ungherul patului, grămădită cu spaimă, priveam pe fereastră cu îndărătnicie la iarna de afară și din cînd în cînd întorceam ochii mari, sperioși spre străinul acela care intrase dintr'odată așa, turburînd liniștea chilioarei noastre. Îmi trăseseșem plapoma peste mine și pe furiș îmi făceam cruce. Așa mă învățaseră bătrînele mele să fac la primejdie. Cînd am văzut pe uriaș plecînd, parcă mi s'a luat o negură de pe suflet.

A-doua-zi mama mă luă în brațe, își aplecă asupra mea obrazu-i rumăn și incepu să-mi povestească despre o mulțime de lucruri minunate: despre o căruța mică, mititică, numai pentru mine, despre doi căiuți cari fug ca vîntul, despre niște păpuși mari, mari cît un om....

«Mergi la Costești, mămuță? Dacă mergi la Costești, ai să găsești acolo și păpușă, și căruța, și cai, și ai să te joci și ai să te primblî cît îi vrea....»

Eu mă uitam la bătrînele mele și cu ochii în lacrimi mă gindeam cît am să fiu de fericită cu păpușele, cu căruța și cu căișorii.

«Mergi cu mama? mergi?»

'— Merg....» am șoptit eu.

Dar pe drum, lingă mama, care privea tăcută înainte-i și nu rostea nici-un cuvînt, a început a-mi părea grozav de rău după căsuța noastră, după bunicuțe, după florile care dorm supt omăt ca să nu le fie frig. Îmi părea rău, mă simțeam amărită,

așa mititică cum eram, dar tăceam și așteptam întâmplările ce aveau să vie.

Ajunsa printre casele rare și joase ale Costeștilor, priveam cum trec pe lângă mine o mulțime de obrazuri necunoscute. Surugiul întoarse deodată caii și intrarăm într'o ogradă largă, în fundul căreia abia se înălța deasupra pământului o căsuță cu streășina drept deasupra ferestrelor, o căsuță care sămăna ca două picături de apă cu moara de la noi, de la mănăstire. Asemenea șandrama, care n'avea nici măcar cerdac, mi se păru tare urită; voiam să întreb pe mama dacă acolo șade ea, și nu-mi veneau cuvintele pe limbă, nu îndrăzneam să rostesc o vorbă.

Mama făcu un pas împingindu-mă înnaite-î, și mă trezii într'o odăiță întunecoasă, care mirosea a umezeală. Două si-pete, un dulap și o masă de lemn alb erau aruncate acolo, la întâmplare parcă. Și deacolo, din săliță, trei uși se deschideau în trei părți, în trei chilioare, care păreau mai mult niște dulapuri săpate în zid. Prin una din uși zării un preot cu părul și barba ca zăpada de albă: intrai repede, mă apropiai de el și-l sărutai mîna, cum știam că se cuvine. Dar el nu-mi răspunse c'o sărutare și c'o vorbă bună cum se făcea la noi la mînăstire, și eu rămăsei cu brațele alîrnate, uimită și tristă. Sosi și cucoana preuteasa, inchizind nșa cu grosimea ei. Două fetițe pe care le ținea de mînă se ascuseră după fusta ei, una într'o parte și una 'nalta; o servitoare bătrînă, din prag, se uita la mine cu gura căscată, peste umărul stăpîni-su. Dar cucoana preuteasa o simți, se întoarse iute și-i zvirlă mînioasă cîteva cuvinte:

«Ce stai aici, ha? N'ai treabă? Pleacă și-ți vezi de lucru!...»

Sluga eși mormăind și cei cari rămaseră se uitau la mine și nu-mi spuneau nici-un cuvînt, parcă erau muți. Un suspin mi se ridica încet în piept, eram gata să plîng, cînd intră repede și mama de-afară și toți rostiră într'un glas: «Bine-ai venit, bine-ai venit!»

Apucîndu-mă de mînă, mama mă împinse în cutia ei, în care, prin întunecimea care o umplea, putui să deosebesc o ladă, două scaune, un pat și o măsuță. Asta era toată averea odăii: o priveam gînditoare, pe cînd mama își potrivea repede părul și îmbrăcămîntea la o oglîndioară. Nu-mi spuse nici-un cuvînt și porni grăbită la *afacerile* ei.

Voiam să plîng, să plîng tare, și-mi era frică de străinii cari mă înconjurau, cari m'ar fi auzit din celelalte odăi. Imi înnabușii oftările grele și-mi ștersei în grabă cele cîteva lacrimi mari care totuși răzbătura și-mi infierbîntară luminile ochilor.

Cucoana preuteasă băgă de seamă că eram mihnită și-mi aduse în grabă o bucată mare de pâine și câteva nuci. Nu-mi spuse nici-o vorbă însă. Iar una din fetițe, Anicuța, care rămăsese în urma bătrinei, apropiindu-se de mine, îmi vorbi privind-mă drept în ochi: «Să fi cuminte, că altfel ese dracul din sobă și te mincă!...»

Așa de tare m'am înspăimîntat, încît nici n'am îndrăznit să mă clintesc de la locul meu. Singele îmi alerga repede prin vine și mă durea capul. În neclintirea mea dureroasă, mama Tica și mama Eți îmi stăteau înaintea, în mintea-mi infierbîntată, mă priveau cu dragoste și cu lacrimi, își mișcau buzele, dar n'auzeam nici-un sunet, și pieptul mi se umfla iar de suspine amare.

Toată vremea cît am stat în căsuța aceia, eu și mama mîncam la preuteasa. În fiecare zi priveam stinjenită, numai cu coada ochiului, la masa aceia mare și pătată, care nu era acoperită cu nimic; la strachina largă pusă în mijloc, în care toată lumea vîra lingurile. Eu și mama mîncam în farfuri deosebite, dar lîngă lingurile acelea care se amestecau și se loveau, fără să vreați îmi aduceam amînte de mîncările bune și de plăcintele pe care mama Eți le făcea acolo, la noi, la mănăstire, de farfurioarele cu floricele și cu dungă roșie pe margine la care priveam totdeauna înaintea de a începe să mîncînc.

Mama sta puțin acasă, rămîneau mai mult singură, și ea își vedea de «afaceri». Stam singurică și mă năcăjeam cu buchile din abecedar; mă puneam cu tot dinadinsul să citesc gazeta care era întinsă pe masă în loc de pinză curată; pe urmă priveam, din cînd în cînd, pe fereastră, pînă ce vedeam barba albă și pletele albe ale lui Popa Gheorghe; număram găinile boghete care să învîrteau prin zăpada ogrăzii, alegeam în gînd pe cele mai mîndre și le dădeam numele celor mai frumoase maici de la Varatic; obosită apoi de privit, rămîneau cu ochii în gol, în umbra odăii, mă simțeam părăsită, și o răceală ciudată mi se urca din pămînt prin picioare.

Intr'o seară, o mare mirare mă cuprinse, cînd văzuî intrînd în odăița noastră, pe neașteptate, pe uriașul necunoscut care mă infrișosase la mănăstire. Încărcat cu pachete pline de bunătați și c'o mulțime de jucării, mă privea zîmbind și-mi făcea semn cu capul să mă apropii de el. Răspîndi în juru-mi și pachetele de prăjituri și bomboane și jucăriile nenumerate,—iar eu stam uimită și nu știam ce să fac. Dar la glasul mamei, parcă mă deșteptai, mă apropiai de om, și el mă luă în brațe și mă

sărută. Mișcată, mă retrăsei în colțul meu: decid venisem în căsuța aceia a popei, maică-mea niciodată nu-și apropiase buzele de obraji și de fruntea mea.

Mama, veselă, prinse a cînta din gitară. Imi adusei atunci deodată aminte că auzisem murmur de coarde și'n chilia bătrinelor mele, și gîndul ducîndu-mă îndărăt, înspre zile limpezi, o mare jale imi aduse lacrimi fierbinți în ochi. Acuma-mi părea rău că mă apropiasem de necunoscut și-i promisem sărutarea pe care obișnuia să mi-o dea mama Eți și mama Țica.

Dar și mihnirea aceasta trecu și încet-încet început să mă obișnuiesc cu cuconu-Filipache. Se purta gingaș cu mine, mă mîngîia pe cap, totdeauna imi aducea cîteceva din tîrg. Mă simțeam pornită c'un început de dragoste spre el,—dar singurătatea și pustiuul chilioarei umede imi aduseră o boală lungă care nu se isprăvi decît la Varatic, în locurile acele unde vîntul avea mîngierii de mamă și aducea mirezime tămăduitoare

Așa, în 1880 ajunsesei la vîrsta de cinci ani, cu clasa întăia făcută. Și venită iar în Costești, ca să fac clasa a doua, în loc să intru iar în peștera veche care mă îmbolnăvisese, intrai într'o casă mare, frumoasă, unde mă simțeam tare bine, unde găsii pe străinul care obișnuia să-mi aducă jucării și pe mama care mă întîmpină cu puține vorbe:

«Vezi tu, Mariano? Să-î spuî *tată*. --ai înțeles?»

De înțeles înțelegeam, dar de obișnuit nu mă puteam cu nici-un preț obișnui să-î zic *tată*, cu toate că se purta blind și dragăstos cu mine. Lui îi ziceam simplu: cuconu Filipache;—iar mamei nu-î ziceam nici într'un fel: ei îi pindeam privirile și-î atrăgeam luarea aminte c'un gest. Ei nu-î puteam spune o vorbă moale, n'o puteam privi cu ochi umezi, pentru dînsa parcă nici nu eram pe lumea asta, și ca să n'c plictisesc acasă, mă trimetea la școală, ca să repet clasa întăia. Ce puteam face în plictiseala școlii? N'aveam nimic nou de aflat. Fugeam la prietenii de seama mea, mă veseleam și mă jucam, și cînd vedeam copiii eșind de la școală, mă întorceam frumușel și eu acasă, cu cîrticica subsuoară; pînă ce într'o zi, dînd mama peste mine, cum mă jucam de-a vizitele cu vecinul Costică, își puse mîinile în șolduri și-mi trase o batjocură strașnică. Am rămas îngrozită, și atunci am înțeles, cu mintea mea crudă, că niciodată n'o să pot desmierda pe femeia aceia care nu mă iubea, cu același nume gingaș cu care chemam odinioară pe bătrînele mele dragi.

Nu trecu mult și vînturii ghețoase începură să sufle.

Era pe vremea ernii, pe-aproape de sărbătorile Crăciunului. Cuconu Filipache în fiecare zi pleca la pădure, unde supraveghea tăierea lemnului—căci el ducea pe acea vreme toate treburile moșiei marelui boer Costescu—și seara, după ce venea acasă, după mîncarea bună, încălzit de cîteva pătorele de armaș, se punea să însemne socotelile într'o condică cu niște scoarțe care îmi păreau tare frumoase și pe care grozav ași fi vrut să le dobindesc pentru abecedarul meu.

Indrăznii să murmur lui cuconu Filipache, într'o seară, dorința mea, dar el era cufundat în socotelile lui și nici nu mă băgă în seamă. Și într'o zi, după multă dorință, după multă nehotărîre, pusei mîna pe condică, scosei c'un cuțit, frumos, scoarțele și mi le potrivii cum putui la cărticica mea. Incolo, foilor cu socoteli nu făcui nici o stricăciune: le lăsaî în colțul de masă, unde le găsiser. Eu nu socoteam să fi făcut o greșală, dar mamei nu i-am spus nimic, nu fiindcă mă temeam de bătae, ci pentrucă mă feream eu din obișnuință de dinsa. Șașa, a-doua-zi dimineata, de-abia se făcuse ziua și eșii din odaia în care dormeam tustrei, eu, mama și cuconu Filipache, eșii și intraî în bucătărie, după cum îmi poruncise de la început mama și după cum îmi era obiceiul acuma. Acolo dealtminteri petreceam eu destul de bine: pentru două-trei țigări date pe ascuns, Vasile, vizitiul, îmi spunea o poveste ori mă plimba cu sania prin ogradă înainte de plecarea boerului. Iar în ziua aceea, nu de multă vreme mă bucuram de sfaturile slugilor, cînd deodată mama năvăli pe ușă, roșie la față de minie, se năpusti asupra-mi, mă apucă de păr și începu să mă plesnească cu palma peste obraji. Așa, fără de nici o vorbă, mă împinse înainte-i din bucătărie în odaia noastră; acolo mă zvîrli în fața lui cuconu Filipache și răcni la mine aprig:

«Ce-ai făcut, ticăloasă ce ești, cu tartașii?»

Minciuni nu știam să spun. Scosei cărticica și le-o întinsei, tremurînd. Atunci palmele să deslănțuiră din nou, palmele și pumnii cari curgeau și băteau în mine fără milă. Și la urmă maică-mea, în fața lui cuconu Filipache care și întorsese capul, mă scuipă în obraz.

«Na! să te înveți minte, și să te mulțumești că ai scapat așa de efin!...»

Mă desbracă apoi de strae și mă puse în genunchi afară, în omăt. Din frigul și din groaza aceea mă scoase cuconu Filipache. Și în casă, în pătîșorul meu, pînă într'un tirziu am plîns

cu sughițuri și am tremurat cu genunchii la gură. Adună-zi o tasă repede mă apucă cu ferbințelii aprige care poate m'ar fi dus la mormint: mamei mele puțin îi păsa de mine; dar pe semne că așa îmi era dat să merg înainte, pînă la sfirșit. Am zăcut și-am plins pe perna mea multe zile nesfirșite, și nici vorbe blinde n'auzeam, nici tată și mamă n'aveam: cui zice.

II.

Din întunerecul acelu depărtat trecut se înalță două umbre mîngietoare: moșu-meu Constantin, fratele mamei, și un prieten al lui.

Moșu-meu, de mic copil rămas în îngrijirea mamei, se zbatuse cu nevoile, lăsat în voia întîmplărilor, bătut și umilit de soră-sa mai mare ca de o străină. Bătrinele dela Varatic avură milă de el, cum au avut mai pe urmă și de mine, și după ce-l făcură să isprăvească școala primară, îl duseră la Iași ca să l dea la liceu. Acolo însă umblară mult și bine ca să găsească pe prea sfinția-sa mitropolitul Moldovei și al Sucevei: pentru niște biete călugărițe ca ele era greu de răzbătut așa de sas. Sprijinul nădăjduit nu veni deci și, destul de supărate, aduseră pe băiat înapoi la mănăstire, de unde, ce făcură ce dreseră, izbutiră să-l trimeată la Crăcăoani, tot în ținutul Neamțului, scriitorăș la primărie.

Acolo a stat moșu-meu Constantin pînă la vremea armatei. Cînd a fost să plece la București într'un regiment de linie, s'a oprit la noi, și atunci l-am văzut eu bine, atunci a putut să se lege icoana lui în mîntea mea c'o întîmplare. Băiatul nevoiaș cerea surori-sa cițiva bani, ca să aibă acolo în orașul acela mare, pentru greutățile începutului. Atunci am văzut iar pe mama cu părul vilvoiu și cu ochii mari în starea de minie grăzavă, în care o adusesem eu cu neertata greșală a scoarțelor condiceii. Striga, striga și dădea din mină, grămădind asupra bietului Constantin, care sta cu capul plecat deoparte, un potop de vorbe grele. Cuconu Filipache, liniștit o bucată de vreme, nu mai putu suferi; dădu un pumn grozav în birou, deschise un săltar, scoase un pachet mare de hirtii de bancă, zmulse una, și injurînd cu minie, cu obrazul stacojiu, o întinse lui moșu-meu.

Bietul orfan a plecat la București și în casă n'am mai auzit spunîndu-se despre el nici o vorbă: parcă murise. Tirziu, nu știu cît o fi trecut după această întîmplare, într'o seară viforoasă de iarnă, un soldat slab, nemîncat, galben ca ceara, bătu la ușa

noastră.—Mama începea să se minie, vorbea cu cuconu Filipache să-l dea pe poartă afară, ce caută așa, la ușile oamenilor, în puterea nopții? Dar soldatul aducea o scrisoare. Zicea că e de la unchiul Constantin, cu care era prieten bun, ca un frate. Cuconu Filipache citi scrisoarea, în care se spunea că străinul e băiat de familie bună, sărac și fără nimeni pe lume, în care noșul Constantin se ruga cu lacrimi și de soră-sa și de cumnatu-său să nu-l respingă, ci să-l găzduiască, că-î om bun și i-î drag ca un frate.

Mama nu zise nimic. Cuconu Filipache deschise ușa, pofti pe străin în casă cu o vorbă blindă, și porunci să se pregătească o odaie.

În scurtul răstimp cit a stat la noi m'am făcut bună prietenă cu domnul Georgescu. Că ora de familie bună, asta se cunoștea din chipul cum vorbea și cum se purta: asta chiar maică-mea o băgase de seamă. Fără părinți și fără rude, sărac, eșise bolnav din oaste, și găzduirea la noi era un popas din drumul care nici el nu știa unde-l va duce. Se purta blind cu mine, îmi spunea vorbe calde pe care multă vreme nu le auzisem, mă lua în brațe și deseori spunea că seamăn bine cu unchiul Constantin. Într'o săptămână devenisem favorita și protejata lui; mă suiam fără nici-o ceremonie în spatele lui, îl tutuiam și-l sărutam; iar el îmi închidea totdeauna obișnuitul drum spre bucătărie, întindea brațul și oprea deseori palma mamei îndreptată spre mine; la masă mă așeza lângă el și-mi scotea a doua oară totdeauna decite ori îi șopteam: Asta-mi place! Astea le făcea cu un zîmbet blajin de om care suferă, privea pe mama cu ochi rugători, încît nici ea nici cuconu-Filipache n'aveau ce zice și lăsaū lucrurile să meargă așa.

Veni însă ziua plecării. Ca de obicei, am alergat în odaia lui, cu brațele întinse, cum s'a zărit de ziuă. L-am găsit mihnit, plîngînd, cu fruntea răzimată 'n mina dreaptă, cu stînga lăsată în lungul scaunului pe care sta. L-am întrebat încet:

«Ce-i? te a batjocorit mama?...»

Orice durere, pe vremea aceia, nu putea să vie decît de la mama.

«Nu, drăguță, mama nu mi-a făcut nimic...»

Se uita dus înainte-î, apoi îmi puse o mină în creștetul capului și-mi zise cu glas mișcat:

«Tu... tu... dragă, n'ai să fii fericită... dar ai să trăiești...»

Eū mă uitam la el și nu înțelegeam:

«De ce plîngî?» Și-mi veniră și mie lacrimile și începui și eu a plînge.—Apoi, îndată după aceea, în odaia mamei, aflai pricina supărării prietenului meu. Pe vremea aceea însă n'o puteam înțelege lămurit.

«Am visat un vis grozav... am avut mare spaimă...» spune încet soldatul, și mama, în fundul divanului, cu cafeaua neagră lingă dînsa, îl asculta cu luare-aminte. Eu, lingă prieten, care sta pe un scaun lingă fereastră, așteptam cu sufletul plin de tremur.

Se făcea că era într'un amurg, povestea soldatul, și el era rătăcit în cîmpuri pustii, fără zăre, fără drum. Umbla rătăcit, căuta să-și îndrepte încotrova pașii și nu putea. Trudit se lăsă la pămînt, cu capu'n palme, cu coatele pe genunchi. Și deodată, cum sta așa, drept înaintea-i se crapă o prăpastie adîncă, plină de întunerec. Se scoală, vra să fugă și nu poate, un zgomot grozav pornește și parcă-l împinge o putere necunoscută înaintea. Face un pas și cade, înghițit de adînc...

Ascultam înfricoșată. Mina prietenului meu, pe care o țineam în palmele mele, era asudată, rece. Simțirile nelămurite de groază se amestecară apoi cu durerea despărțirii,—și am plîns mult, mult, cu durere adevărată și adîncă, cînd m'a săutat și mi-a spus:

«Apoi eu mă duc... Mată să fii cuminte... auzi?...»

S'a dus,—și după o lună a venit veste că a murit. Așa s'a sfîrșit cea dintăi prietenie a mea, cea dintăi rază de soare care a pătruns în odăița-mi înghețată.

O vreme apoi am rămas singurică. Cit a trecut nu știu,—dar cu deosebită bucurie îmi aduc aminte de venirea unchiului Constantin.

Bunătatea *celuilalt* parcă trecuse la el. Am început să-l iubesesc îndată și pentru această bunătate și pentru necazurile lui. Sărac, fără o camașă venise, și din slujba ce avea acolo în tirgușorul nostru nu putea alege decît puțin. Maică-mea îi făcea imputări și pentru hrana ce i-o da din belșugul nostru, îi făcea imputări grozave clipă cu clipă și căuta să-l rănească cu orice vorbă. Intr'un rînd fiindcă îndrăznise să spue că i-î soră mai mare, că ar trebui să se poarte altfel cu el, era să fie dat afară în brînci, pe scări.

Amîndoi necăjiți, ne înțelegeam bine în odăița noastră, lingă o căsnicie care, cu cit creșteam și înțelegeam, cu atît mai mult îmi dă fiori de groază și de zgust.

Cuconu Filipache avea obiceiul să joace în cărți și să bea

mult. Deseori venea tirziu, in puterea noptii, si din odăita, deşteptată într'o tresărire de spaimă, ascultam ţipetele ascuţite ale mamei, la care răspundeau mormăiri răguşite şi ameninţătoare.

De multe ori, după răcnete grozave, mama intra zbirlită, cu ochii bulbucaţi şi crunţi, cu faţa roşie, cu buzele inspumate, trântind uşa, care detuna de se zguduiau pereţii. Supt plapoma mea, îmi strîngeam pleoapele şi de-abia suflam.

«Hai, sculaţi!... poftiţi şi vedeţi cite îndur din pricina voastră!...»

Ne scula, c'o palmă pe mine, c'un ghiont pe moşu-meu, şi ne împingea în odăita lor strîmtă, în neorînduială, aşa de plină de fum de tutun că mă înăbuşeam şi-mi venea ameteală. Cuconu Filipache, fără surtuc şi fără jiletcă, sta nemişcat la marginea patului, cu ochii aţintiţi asupra cînil marî de vin, care trebuia să fie adusă plină în fie care seară şi pusă acolo pe masă.

Mama începea răcnetele, unchiul Constantin cerca o împăcare, lua partea *talăului*, pînă ce infuriat deodată, cuconu Filipache tresărea, ridica pumnii uriaşi şi începea să urle, cu ochii singeroşi :

«Am să vă dau afară, am să vă dau dracului, ori mă taiu c'un cuţit, ori mă spînzur,—ce vraţi voi cu mine, ha?»

Citeodată începea să se bată cu pumnii în piept şi peste cap,—altedată după ce bea cu disperare parcă vinul de pe masă, rămînea topit la marginea patului nu mai putea face nici o mişcare, nu mai putea rosti nici un cuvînt. Atunci mama cu ţipetele ei începea şi nu mai sfîrşea pînă 'ntr'un tirziu.

Ce se petrecea atunci în capul meu, în sufletul meu, nu ştiu. Dar groaza acelor nopti şi astăzi o simt şi icoanele acelea nici acuma nu mi s'au şters din minte. Iar azi ştiu că mama nu putea să facă altfel. Şi ştiu iar că nici cuconu-Filipache altfel nu putea să trăiască : ridicat cu greu de jos, acum vechilul unui mare boer, trăind din belşug şi plictisit în viaţa lui îngustă, fără dragoste de la cineva, fără să iubească el însuşi pe cineva,—ce putea face? Tovărăşia mamei nu era făcută să-l liniştească şi să-l pornească pe alte căi.

Sufeream şi aşteptam totdeauna cu bătăi de inimă seara ; şi cea mai mare fericire pentru mine, atunci, era cînd cuconu Filipache intra de vreme, îşi bea vinul obişnuit şi se culca. În odăita strîmptă stam de vorbă cu unchiul Constantin, răsfoiam volume groase pline de ilustraţii, făceam căsuţe cu cărţi de joc şi mă bucuram pe cît puteam de clipa de linişte pe care mi-o dăruise Dumnezeu.

Dar multă vreme n'a durat nici prietenia aceasta în casa părintească. Mama, într'o bună zi, după țipetele-î ascuțite, după injurăturile lui cuconu-Filipache, care, într'o clipă de furie grozavă sfărîmase ca'n multe alte dăți cu pumnii tot ce găsise în juru-î, dadu afară pe unchiul Constantin, și e'u rămăsesi iar singură și nenorocită.

La școală mă'nțilneam cu o fetiță, cu care trăiam bine, Ema Mavrichi, dar clipe de singurătate cu dinsa n'aveam. Irina, fata bucătăresei, căreia mă jeluia din cind în cind, nu mai era la noi, se dusesese și ea odată cu maică-sa. Nu mai aveam pe nimeni acasă: eșisem o clipă la soare și acuma intrasem iar în chilioara rece și tristă. Și mi se frîgea sufletul de jale cînd vedeam părinți ca-reși dîgosteau și-sî mîngîiau copiii. Mă gîndeam că e'u niciodată n'o să am parte de mîngîierez mamei. Mătușa Adela, sora lui cuconu-Filipache, și bărbatu-său,—cu cari mama trăia foarte rău—îmi aduseră într'o zi de la iarmaroc de la Roman o păpușă mare, mi-o pusesă în brațe și mă mîngîiară pe frunte. Am intrat în odăița mea și am început să plîng cu lacrimi amare.

În clipele acelea am avut o așa de mare sfișiere de suflet și m'am simțit așa de părăsită ca'ntr'o pustie, încît nu mai putui să răbd. Mă dusei la mama și-i spusei încet, cu glas înăbușit:

«Vreaî să mă duc la Varatic și să staî acolo.....»

Și începuî să plîng. Infuriată, mama se repezi la mine. Voiam să fug, începuî să țip. M'a prins și m'a bătut așa de tare—încît de sfîrșitul zilei aceleia nu-mî mai aduc aminte. M'am trezit singură, ca'ntr'o ghețarie, și nici nu mai puteam plînge. La școală, a-doua zi un vîrtej mă cuprinse, lumea începu să se învîrtă în juru-mî și căzuî jos fără simțire. M'au stropit cu apă, m'au trezit fetele și m'au adus acasă.

Mama era tot miniată și încrunțată, chiar cînd a venit doctorul Bernard, un neamț gros și foarte blind, și i-a spus dînd din cap: «Grav, foarte grav...»

«Ce aî mată, ce te doare? mă întrebă moale doctorul.

— Vreaî să mă duc la Varatic... șoptii așa ca să n'audă mama.

— A, da! a, da! zise doctorul dînd din cap și întorcîndu-se spre mama. Nostalgia... nostalgia... Trebuie mată s'o daci la Varatic... Acolo e liniște, aer, acolo se face bine...»

La Varatic două zile am trăit c'o frică mare: Mă temeam că nu cumva mama să se răgîndească și să mă ducă înapoi la.

Costești. Stam mai mult ascunsă, mă feream, să nu mă vadă. Și cînd văzui trăsura plecînd cu mama, și fără mine,—nu pot să spun ce bucurie mare, fierbinte îmi umplu toată ființa. Nu-mi venea să cred că toate amărăciunile au trecut, că de-acuma sînt liberă și fericită în sfîrșit, cu bătrînele mele.

Eram stăpîină pe vieată, într'o vară minunată, care desfășura frumuseți nouă ochilor mei fermecați; îmi venea să cînt, să îmbrățișez pe toată lumea. Multă vreme m'am uitat lung la mama Țica și la mama Eți, amîndouă albe cu obrazurile brăzdate, sămănînd așa de bine una cu alta, amîndouă cu niște priviri așa de blajine, apoi le-am luat de după cap, le-am sărutat de nenumărate ori și am început a plînge....

«Ce ai tu, fetiço, de ce plîngi?»

Eū nu le răspundeam nimic, mă uitam fericită la ele și-mi curgeau lacrimile șirag.

Și multe zile fericite am petrecut eū acolo în cerdacul larg, mîngîiată de vînturi calde, învăluită de căldura dragostei bătrînelor. Eram slabă și cu toate simțurile ațîțate. Ascultam înduioșată melodia adîncă a clopotelor, priveam munții bătrîni învăluiți în ceața depărtărilor, amurgurile cu o culoare așa de dulce viorie, și așteptam ca pe ceva sfînt, totdeauna nou, răsărirea celei dintăi stele în inserările limpezii.

Bătrînele mă duceau regulat la biserică; ascultam de la un capăt la altul sfînta slujbă, apoi, ingenunchiată la picioarele preotului și acoperită peste tot de patrafirul lui, ascultam o rugăciune neînțeleasă, mormăit prin barba deasă.

Dar cu toate rugăciunile și cu toată îngrijirea, aveam friguri aproape în fiecare zi, și bătrînele nu mai știaū ce să-mi facă. Toate leacurile pe care le aflaū în sfaturile cu alte maici, după ce eșeau din biserică, le întrebuițară, îmi învăliră pîntecele și'n foi de tutun, zădarnic. Au trebuit să înceteze și să mă lasă în seama Domnului.

Incetul cu incetul m'am făcut bine; dar toamna venea și maica-starița, într'o bună zi, avînd a face un drum la Iași, mă luă cu dînsa și mă lăsă acasă, la Costești. Cu capul plecat, cu inima îndoită, am intrat în casa mamei.

III.

Lucrurile au mers un timp binișor. Mama avea acuma o prietenă, cucoana Aglaia Irimescu, femee bună c'o inimă duicoasă, într'un trup subțirel, numai de-o palmă de nalt. Venea la noi în

fiecare după amiază, vorbea blînd și dădea rar din mîni, mă lua în brațe, mă dezmierda și-mi găsea o mulțime de calități, despre care fără încetare vorbea mamei. În răsîmpul cît a stat ea în Costești, mama părea mai blindă, își oprea mîniile și izbucnirile de cuvinte; iar eu, pe cît puteam, mă feream să fiu singură cu dînsa și mă păzeam cu de foc de greșalele copilăriei mele.

Venea acum în casă și unchiul Constantin, cearta veche era uitată. Aveam de multe ori bucurii mari, cînd mă aștepta la poarta școlii, mă lua de mîna și mă ducea în tîrg să-mi cumpere un caet ori un condei. Lîngă dînsul dădeam drumul vorbeii și-î povesteam o mulțime de întîmplări de-ale noastre, ale fetelor mari,—căci acuma eram mîndră, eram domnișoară, eram în cel din urmă an.

Iar cu venirea primăverii, după plecarea cucoanei Aglaia, plătit destui de scump multe ceasuri de tihnă. O vreme frumoasă în sărbătorii de paști, în sărbătoarea naturii, în înflorirea grădinilor, scotea stoluri de fete pe ulițele tîrgușorului. Ași fi vrut și eu cu dragă inimă să mă duc la biserică, să-mi arăt rochița nouă, căci aveam rochiță nouă croită dintr'o fustă veche a mamei.—dar botinele nu-mi mai țineau în picioare de rupte ce erau și nu puteam face doi pași în ulița de rușine. În întristarea mea aveam și o tovarășă de suferință, pe bătrîna, mama lui cuconu-Filipache. Nici ea n'avea cu ce eși, nici ea nu se împărtășise c'un straiu în aceste sărbători în care lumea toată se înnoește, deși în casa noastră numai banii nu lipseau. Stăteam închise în casă amîndouă tovarășele de nenorocire și plîngeam;—și nimeni nu-și poate inchipui ce durere e aceasta, durerea hainelor și a încălțămîntei de paști, pentru un copil, și chiar pentru un bătrîn. Poate suferința aceasta ne-a făcut bune prietene, căci bine am trăit cu bătrîna pînă la sfîrșitul zilelor ei.

În anul acela, mai săltată și mai înțelegătoare în ale lumii, primeam mai adînc zguduirile. Vieța pe care o duceau părinții mei simțeam eu cum îmi rănește sufletul.

La întăiu Maiu mulți din tîrg, împreună cu cuconu-Filipache și cu mama, petrecură armîndenul în grădina schitulului de la Plopeni, între bătrîni arbori înfloriți, pe pajiște plină de buchete de toporăși. Multe fetițe de seama mea s'au dus cu părinții lor; eu stam acasă cu bătrîna. Pe deoparte eram mîhnită, pe de alta eram bucuroasă că am scăpat o zi de frica cu care umblam în sin neînterupt. Și mă mai bucuram că pot umbla prin toate odăile, prin toate colțurile, ca să pot să-mi vir

năsușorul pe unde nu era voe.—Ziua începută bine se sfârși rău. Mama intră gemind, cu un deget tăiat, cuconu-Filipache petrecu noaptea toată cu ai lui, și a doua-zi dimineța, cind intră ținându-se cu minile de pereți și cu capu'n piept, a fost o grozăvie de voiū spune-o și morților din morminte. Mama înjura, cuconu Filipache înjura; mama începu să țipe ca înjunghiată, cuconu Filipache începu a urla cu strășnicie și a-și repezi pumnii în toate părțile. Sticle, farfurii, pahare, scaune, cădeaū, se sfărmaū ca supt izbituri de ciocane. Și în iadul acela eū tremuram cu inima cit un purice, pînă ce mama puse mina pe ceva și începu să-și descarce asupra mea năduful, fiindcă lăsasem deschisă porțița grădinii.

Dar nu-mi erau sfârșite privelistile și încercările. Toate treceaū,—și alte petreceri grozave veneaū, cu chefuri nesfârșite în luncile Siretului pe malul apei, în deal la mănăstirea Plopeni, și chiar în pivnița noastră.

Erau petreceri sălbatece. Toți oaspeții coboraū deodată chiuind treptele de stejar, și cum ajungeaū în fund, în întunec, deodată zeci de luminări în toate colțurile se aprindeaū și luminaū ca într'o biserică. Cite trei luminări de fiecare butoiū. După urale de bucurie, urma tăcerea și o binecuvintare rostită pe nas, cîntată prelung supt boltă:

Poloboace, poloboace,
Așează-te cu vrană 'ncoace
Să ne stringem vre-o cițiva
Pentru mintuirea ta,
Aleluia!

Erau vinuri bătrîne, tari ca spirtul, vinuri din vilele domnești de la Cotnari. Scump trebuia plătit orice pahar. Băutorul, pentru un pahărel, ingenunchia lîngă butoiū, își făcea cruce cu mare evlavie și săruta vrană. Pentru *armaș* băteaū cu toții cite zece mătăni, —și era o bucurie și era un chef! Și eū mă gindeam ce bine ar fi să aibă maică mea pentru mine atîta dragoste cită arăta în asemenea zile pentru un butoiū de vin ales. — Din gura pivniții, dindărătul porților, eū priveam și ascultam cu o bolnavă curiozitate cîntecele și vorbele destrăbălate de jos, și așteptam pînă ce cu toții urcaū scările spre lumina zilei, în patru labe.

În vacanța aceasta de la sfârșitul clasei a patra primare trebuia să se hotărască și soarta mea. Încotro erau să mă îndrepte părinții mei? În unele clipe căutam să cuget, —dar mai

mult căutam să mă bucur de clipele de libertate pe care le aveam atunci mai ales, cînd supravegherea mamei era mai mică.

Cum puteam, cum mă strecuram la tovarășa de clasă cea mai dragă, la Ema Mavrichi, fata inginerului de la noi. Acolo mai găseam și pe cei trei frați ai ei, și, împreună cu Tasia, fata bucătăresei noastre, întindeam niște jocuri și niște clăci la straturile cu flori, să se ducă vestea.

Din acea vreme mi-a rămas o amintire neștearsă și o adîncă impresie. Mama prietenei mele era o femeie așa de frumoasă și așa de ciudată cum nu văzusem niciodată. Stăteam și o priveam multă vreme; cînd mă întreba îi răspundeam cu glas mișcat și sfios, aveam pentru dînsa o dragoste și o admirație nemărginită.

Era frumoasă ca un inger, cu trăsăturile fine și delicate, cu sprincenele arcate, și palidă, parcă n'avea nici o picătură de sînge în vine. Umbla ușor, parcă plutea, întindea spre lucrurile din juru-î o mîină cu degete subțiri și albe ca fildesul. Imbrăcată în alb, cu părul negru abanos pe jumătate despletit și revărsat pe spate, se culca în iarba mare a grădinei, cu ochii în albastru, dusă parcă spre lumii de visuri.

Toată casa era frumos mobilată și bine ținută, numai odaia ei era într'o neorînduială de speriat. Cărți erau răspîndite în toate părțile, caete de muzică pe sub paturi și pe sub scaune, haine aruncate, praf învăluit la cea mai ușoară adiere de vînt. La pianul totdeauna deschis, se așeza uneori și cînta același cîntec, lung, trist, — și așa de monoton dela o vreme, că părea lugubru. Și flori în juru-î, flori pretutîndeni. În mijlocul acestei nerînduiei, uneori sta ceasuri întregi, nemișcată, pe un scaun. În unele zile, cînd soseau îmbujorată, dornică de joc, Ema mă trăgea deoparte și-mi șoptea :

«Să mergem în fundul grădinii să ne jucăm. Mama vrea să fie *absolut* liniștită...»

Alte dăți o găseam lucrînd înfrigorată, și lucra pînă ce se istovea.—Și eu veneam, și, cînd puteam, stam s'o privesc; cînd puteam vorbi cu ea îi arătam toată dragostea; ea-mi zîmbea ca deșteptată din vis, și o simțeam că e foarte alînsă, foarte mișcată de vorbele mele, de privirile mele.

Cînd am auzit, într'o dimineață, că a fost izbită de nebunie, am crezut c'o să mă îmbolnăvesc de supărare. De-atunci pela tovarășii mei de joc nu m'am mai dus, pe Ema a dus-o tatăl său la Iași,—și eu foarte rar, numai din cînd în cînd mai

vedeam pe doamna Mavrichi. Doctorii spuneau că nebunia ei e fără leac. Acum sta ceasuri în fața icoanei Maicei-Domnului fără să spue o vorbă, fără să facă o mișcare. Alte dată, îmbrăcată în negru, cu copilul cel mai mic, un băiețel de trei ani, legat de mijlocul ei cu un lanț gros, umbla pe ulițele Costeștilor, încet, dreaptă, cu privirile arzătoare ațintite înaintea-i. Și acum era frumoasă de nespus și părea că e coborâtă de pe alte tărîmuri.

În vremea aceasta, cînd eram într'o ațîtare de nespus, într'o durere ciudată care și azi se deșteaptă cînd îmi aduc aminte de biata nebună, părinții începură să se certe pentru viitorul meu.

Mama nu era de loc ambițioasă :

«Eü, dragă, mă mulțumesc cu puțin... Să se ducă frumos la școala profesională și să învețe ce are de învățat... Și'ncolo, ce-a da Dumnezeuü... Atita i-l destul, pentru coia ce este...»

Cuconu-Filipache aici se arăta însă hotărît :

«Nu, să mă erți dumneata, cucoană Sofică... Eü vreau să fac din Mariana o domnișoară la modă,—ai înțeles? Așa am eu un gust, ce vrei? Las' să-mi fac și eü gustul...»

Mama nu se da bătută, discuții lungi începeau și se sfirșeau fără rezultat, pentru a începe dela capăt a doua zi. Dar cuconu-Filipache nu se da :

«Nu, infiez pe fată ș'o dau la școală înaltă,—scurt. Eü vreau, mă'nțelegi, să am fată care să cînte din pian mai bine decît Olga lui Vasilescu,—ce crede el? Eü vreau să am fată cu franțuzească: cînd mi-a veni scrisoare dela cuconășu' Mistocle Costescu să aibă cine mi-o citi, și cînd a fi treaba pe răspuns să aibă cine răspunde tot pe franțuzește. Și mai vreau să știe și nemțește: cînd vin Jidaniî aștia răpănoși pe aici ca să cumpere grîu și cînd își încep harhatul, să aibă cine-i înțelege, ca să nu mă vîndă, Iudele...»

Dela o vreme mama a tăcut, n'a mai avut ce zice, și cuconu Filipache a plecat la Iași ca să vadă ce zice și moșu Hasnaș în această *afacere*.

Ce-au făcut ei ce-au dres acolo, au hotărît să mă dea într'un pensionat francez, ca să am la început o educație mai îngrijită. Ș'așa, în toamna anului 1885, plecarăm la Iași. Acolo moșu-Hasnaș, un om bărbos cu ochii blinzi, mă primi cu dragoste și cu vorbe bune, și dintr'odată mă simți pornită spre el cu toată inima. Acolo auzii pe o verișoară a mea, fata de suflet a moșului, cîntînd așa de frumos din piano, încît mi-au dat lacrimile. Mă gîndeam că e frumos lucru să cînti, că eü niciodată

n'o să ajung să cînt așa de frumos ! Verișoara Maria se apropie blîndă de mine, mă apucă de bărbie, îmi ridică capul spre ea :

«De ce ești copilă ? Las' că ai să înveți și tu ș'ai să cînti și tu ca mine, n'ai grijă...»

Unchiul Hasuaș dădea din cap zimbînd și-și trecea degetele prin barbă :

«Ce să-i faci ? are mare dragoste și mare simțire... Să vezi că are să învețe repede piano !...»

La pensionatul doamnei Parret intrarăm într'un salonaș umplut pe jumătate de un piano vechi. Priveam în juru-mi plină de simțiri nouă, îmi tresărea inima cînd prindeam cu coada ochiului o privire înduioșată dela cei din juru-mi, —și mi se părea că de-acuma s'a sfîrșit, de-acuma intru într'o lume nouă, încep altă viață și copilăria cu micile ei bucurii, cu durerile ei mari s'a sfîrșit!

(Va urma)

Mihail Sadoveanu.

